

MEŞRUIYET

Muharrem BALCI(*)

Meşruiyet bahsinde kavramsal analize geçmeden önce, aktif siyaset içinde bulunmuş bir siyaset bilimci, popülist ve pragmatist politikacının tespit ve kabulleriyle başlarsak:

Klasik meşruiyet kaynakları; din, mitoloji, gelenek ve karizmadır. Yerel siyasal meşruiyeti şu unsurlarla tanımlayabiliriz:

1. **İktidara gelme yöntemi.** Yerel yönetimlerde ve yerel otoritelerde iktidara nasıl geldiği, hangi yöntem ve usullerin olduğu temel bir meşruiyet meselesidir. Demokratik yöntemler, adil bir seçim, usul ve prosedürlere uygunluk yerel iktidarlara gelme ve gitme şartlarını oluşturur.
2. **İdeoloji ve dünya görüşü.** Yerel iktidara gelen parti, grup veya kişilerin dünya görüşü, siyasal tasarımı, vizyonu, ortaya koyduğu yönetme usul ve esasları, toplumu algılama biçimi siyasal meşruiyetin önemli bir boyutudur.
3. **Halkın rızası.** Yöneticinin halkın tasvibini alması, milli iradeye dayanması, toplumsal kabul görmesi meşruiyetin ana esasıdır.
4. **Hukuki meşruiyet.** İktidarı kullanan kişilerin anayasal ve yasal düzene uygun hareket etmesi, hukuk devleti normlarından sapmaması, iş ve işlemlerinde kanuna aykırılık taşımaması siyasal meşruiyetin hukuki dayanaklarını oluşturur.
5. **Ulusal ve uluslararası meşruiyet.** Yerel düzeydeki yönetimin ulusal ve uluslararası düzen tarafından kabul görmesi, benimsenmesi, dışlanmaması, sürece dâhil edilmesi sistemin işlerliği açısından önemlidir. Bu unsurlarla birlikte yerel siyasal meşruiyetin oluşmasında iş dünyasının, sivil örgütlerin ve medya gücünün bakış açısı ve etkisi de meşruiyetin oluşumunda değerlendirilmesi gereken hususlardır. Hukuki meşruiyet dediği de anayasa ve yasal düzenin normları yani “kanuni / yasal düzen”dir.¹

(*) Muharrem BALCI, *Hak-Adalet-Özgürlük-Meşruiyet Kavramsal Analiz*, <https://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/3.pdf>

¹ Yalçın AKDOĞAN, Başbakan Müşaviri. Yerel Siyaset Sempozyumu, “Yerel Siyaset – Kavramlar”. Okutan

Bu görüş ve satırlarda, hukuki meşruiyete dair herhangi bir tespit, öngörü ve öneri bulunmamaktadır. Bunlar sadece reel politik açısından mevcut durumu meşrulaştırmaya yönelik açıklamalardır.

Meşru kelimesi Arapça *şe-re-a* kökünden türemiştir. Kelimenin sözlük anlamı, “*Şer’an caiz, Şeriatın izin verdiği, Şeriata, kanuna uygun*” demektir².

Hukukta iki tür meşruiyetten bahsedilir: Birincisi, kanuni meşruiyettir. Yasal düzenlemelere ve yasal hiyerarşiye uygunluk anlamındadır. İkincisi, hukukî meşruiyettir. Tebliğimizin buraya kadarki kısmından da anlaşılacağı üzere hukuki meşruiyet, toplumun inanç değerlerine, hak–adalet–özgürlük anlayışına ve kamu vicdanına dayanan meşruiyet anlamındadır. Son günlerin örneğinden yola çıkarak örneklendirirsek: Taksim’de tarihi Topçu Kışlası’nı yeniden ihya etmek tarihi bir görev addedilebilir ve bunun için yasal düzenleme ve buna uygun işlem yapılarak kanuni meşruiyeti sağlanabilir. Ancak kamu vicdanı idareden farklı düşünerek (daha önceki örneklerinde olduğu gibi, parkların, kamusal alanların AVM/Rezidans yapılmasına açılması gibi) sivil itaatsizlik örneği sergileyebilir. İşte burada kamu vicdanına göre idarenin işlemi hukuki meşruiyetten yoksundur.

Meşruiyete bir başka örnek de geçmişte baklava çalan küçüklere ağır cezalar verilmesi idi. Yasa koyucu nihayet bu cezalandırmanın hukuki meşruiyeti olmadığını kamu vicdanının itirazları sayesinde anlamış ve iyileştirme anlamında yasal düzenlemeye gitmiştir. Hz. Ömer’in kıtlık zamanında el kesme cezasını uygulamadığı da bu hakkaniyete bir başka örnektir.³ İtalya’da Yargıtay, açlığını gidermek için mecburiyetten yiyecek çalan yabancı bir evsizin suç işlemediğine hükmetti.⁴

Meşruiyet kavramı sadece hukuk alanında kullanılıyor değildir. Siyaset, ekonomi, eğitim-öğretim alanlarında da kullanılmaktadır. Ancak hak–adalet–özgürlük kavramları **meşruiyetin alanını ve sınırlarını** belirlemektedir.

Meşruiyetin en önemli unsunu **rızadır**. Hak–adalet ve özgürlük bağlamında ele alındığında meşruiyetin temeli, en başta bu kavramları ve olguları bahşedenin rızası,

---

Yayıncılık, Ocak 2008.

https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31390455/ysiyaset.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWO WYYGZ2Y53UL3A&Expires=1514967689&Signature=UbTv%2F94rog%2Fu5MK9gUa%2BjzvY%2FF8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3Dyerel_siyaset.pdf#page=9 (Erişim.3.1.2018)

² Ferit. Devellioglu, *OSMANLICA-TÜRKÇE ANSİKLOPEDİK LUGAT*, Ankara Aydın Kitabevi.

³ Hayrettin KARAMAN, *Hırsızlık Cezası*, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0133.htm>

⁴ İtalya’da karar: Aç olan hırsızlık yaparsa suç değil.

http://www.yeniasya.com.tr/dunya/italya-da-karar-ac-olan-hirsizlik-yaparsa-suc-degil_395729

sonrasında da uygulamanın muhatabı olan insanların, kamunun vicdanıdır. Siyasal meşruiyet sadece kanunları yapanların rızalarını değil, kamu vicdanının rızasını ve kamu vicdanını oluşturan değerlere uygunluğu da sağlamalıdır. Aksi yasal ve yönetsel durum meşruiyetin ihlalidir. Örnek olarak siyasi irade, İstanbul Taksim’de tarihi Topçu Kışlası’nı ihya etme planları yaparken, mevcut parktan yararlanan yöre halkının rızasına başvurmadan, ihya hareketine (aslında ihya değil yeniden inşa⁵, zira orada tarihi binanın tek taşı bile kalmamış) girişmiş, kamu vicdanının aleyhine Kışla’nın içine, yöre halkının hiç ihtiyacı olmayan, sadece dışarıdan gelen zengin kesimin ihtiyacını karşılamaya yönelik AVM ve rezidans yapmayı da dayatmıştır.⁶ Dolayısıyla, idari işlem anlamında yasal meşruiyet(!) koşulunu yerine getirmiş olan idare, halkın rızasına başvurmaksızın, hatta halkın iradesine, kamu vicdanına aykırı hareketle hukuki meşruiyeti ıskalayarak ihlal etmiştir.

Meşruiyetin etkin kullanımı meşrulaştırma değildir. **Meşrulaştırma**, rıza olsun olmasın politik düzenin doğruluğunun onaylanmasıdır.⁷ Politik düzenden bahsettiğimize göre politik düzenleri meşrulaştırmada en önemli belirleyicinin ideolojiler olduğu da unutulmamalıdır. Bentham, meşruiyetin üç farklı düzeyde somutlaştığını öne sürer:

1. Varolan kurallara uymayı,
2. İnançlar üzerinde temellendirilen haklılaştırmaları,
3. Yönetilenlerin, yönetenlerin eylemlerine rıza göstermesi anlamında uyumu.⁸

Nitekim biz de aynısını yapmaktayız. Düşüncelerimizin ve eylemlerimizin meşruiyetini, işbu tebliğimizdeki iddia ve önerilerimizi, muarızlarımız gibi inançlarımızdan almaktayız. Ancak, eğitim-öğretimi siyasal iktidarlar gibi sadece belirli bir düşüncenin tahakkümünde meşrulaştırmanın aracı olarak değil, insan olmanın gereği olarak almaktayız. Aksi halde “*meşrulaştırma, siyasal iktidarların, ideoloji de meşrulaştırmanın gerekli aracı olur. Eğitim kurumları da meşruiyet sürecine doğrudan katılır... Müfredat, ders kitapları ve öğretmenler, eğitsel açıdan bu meşruiyeti sağlamanın en önemli öğeleri*”⁹ olur.

İnsanın üç boyutlu ilişkisini göz ardı eden, reddeden, bu ilişkilerden herhangi birini

---

⁵ İnşa: Yapı kurma, yapı yapma, kurma.

İhya: Yeniden canlandırma, diriltme. TDK, <https://sozluk.gov.tr/>

⁶ Topçu Kışlası AVM ve rezidans oluyor! Başbakan Erdoğan, Taksim’deki Topçu Kışlası’nın AVM ve Rezidans Olacağını açıkladı. <http://www.gazetevatan.com/topcu-kislasi-avm-ve-rezidans-oluyor--534125-gundem/>

⁷ Baynes’ten aktaran Kemal İNAL, *EĞİTİM VE İKTİDAR*, s. 53.

⁸ Beetham’dan aktaran Kemal İNAL, *EĞİTİM VE İKTİDAR*, s. 54.

⁹ Kemal İNAL, *EĞİTİM VE İKTİDAR*, s. 55.

zedelerek diğerlerini de zedelemiş olan bir kabul veya uygulama, yukarıda Kalem Süresi'nde belirtildiği gibi gayri meşru sayılacak ve reddedilecektir. İşte sivilleşme olgusu¹⁰, sadece insanın salt düşünce ve eylemlerine, siyasi otoritenin sadece iki dudağı arasına hapsedilemeyecek kadar önemli ve meşruiyetin sağlanması bakımından önceliklidir. Siyasal otoritenin, hukuki düzenlemelerin yasalara uygunluğu kadar, **yasaların da hukuki meşruiyete uygunluğu esastır**. Geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın bu “meşruiyet algısı” içinde eğitim-öğretime tabi tutulması gerekir. Buradan, hukuk devletinin de meşruiyetinin sorgulanabileceği sonucunu çıkarabiliriz. Zira hukuki meşruiyet, seküler bağlamda hukuk devleti ile aynı değildir. Hukuk devleti kavram ve olgusu, insan zihin ve inancını parçalayan formu ile Kadir-i Mutlak olanın ilahi emirlerine her zaman uygun olmayabilmektedir.

Hukukta Meşruiyet. Hukuktaki meşruiyet siyasetteki meşruiyetin bir uzantısı ve türevi niteliğindedir. Hukuk alanında meşruiyet kavramını iki ayrı düzlemde ele almak gerekir. a) Yürürlükteki hukuk kurallarına, kısaca kanuna uygunluk anlamında meşruiyet. Buna kanunî meşruiyet denir. b) Temel hukuk ve ahlâk ilkelerine, kamu vicdanına, özellikle adalete uygunluk anlamında hukuka uygun anlamında *hukuki meşruiyet*.

Devletin hâkimiyet unsurundan doğan yasama, yürütme ve yargılama yetkilerinin yürürlükteki hukuk kurallarına uygun işlemesi durumu için meşruiyet değil daha ziyade kanunîlik ve aynı anlama gelmek üzere hukukîlik kavramı tercih edilir. Meselâ bir yasanın usulüne göre ve anayasaya uygun olarak çıkarılması, bir yargıcın yasaya uygun karar vermesi, bir yöneticinin yasaya uygun işlem yapması bu anlamda meşruiyet için yeterlidir. Yönetilenlerin hukuk alanını ilgilendiren fiil ve işlemleri için de aynı şey söz konusudur; bunların mutlak anlamda meşruiyetinden değil pozitif hukuka uygunluk veya aykırılıklarından söz edilir.

Keyfilğin önlenmesi, özellikle suçların ve cezaların tayininde yasalarla belirlenmiş çerçevede kalınabilmesi açısından kanunîlik ilkesi büyük önem taşımakla beraber kanunî yönden meşru olan hukuk açısından meşru olmayabilir. Dolayısıyla hukukî meşruiyet düzeyi kanunlar için bir idealdir. Hukukî meşruiyetin en belirleyici kriteri adalettir. Pozitif hukuk kurallarının adalet idesine uygunluğunu ifade eden bir kavram sayılabilecek olan meşruiyet, mevcut hukukun olması gereken hukuka ne kadar uygun bulunduğunu ölçme ve mevcut hukuku denetleme işlevi görür, pozitif hukuk şemasının adaleti gerçekleştirme amacına uygun konuşlanıp konuşlanmadığını sınar.

---

¹⁰ Muharrem BALCI, *Sivilleşme*, <http://www.muhammedbalci.com/yayinlar/tebligler/1.pdf>

Hukuka uygunluk anlamında meşruiyet değerlendirmesi yapılırken insanın mutluluğu ve hak kavramı merkezî bir önemi haizdir. İnsanın sahip olduğu hakların başında yaşam hakkı geldiğinden kişinin kendini veya başkasını yok etme yahut zarar verme/tehlikeye atma hakkı olamaz. Bu sebeple intihar, ötenazi, kürtaj, bağımlılık yapan madde kullanımı meşru sayılmamış, haklı bir sebep (meşru müdafaa) bulunmadıkça adam öldürmek büyük suç kabul edilmiştir. Pozitif hukuk uygulamalarının bir kısmında ise kişinin kendine zarar verme özgürlüğü tanınmış, kürtaj, ötenazi ve bağımlılık yapıcı madde kullanımına kısmen (belirli şartlarda) de olsa meşruiyet sağlanabilmiştir.

Hak, adalet ve özgürlük kavram ve anlayışlarına görecelilik tanınmanın sonu başka türlü olamazdı. Henüz insanların kendine zarar verme özgürlüklerini tanımamış ancak bu konuda bir bilinç de oluşturamamış Türkiye Cumhuriyeti hukuk sisteminde idarenin de bu anlamda kimsenin kendine ve başkasına zarar vermeme ilkesini gözetmesi, bağımlılık yapıcı, sağlığa zararlı maddelerin kullanımına tedbir alması gerekir. Aksi halde kusurlu veya kusursuz sorumluluğu doğar. Zarar görenlerin zarar verene ve idareye karşı tazminat hakkı doğar.

Haklı sebeplerin başında meşru müdafaa gelir. Zaruret hali normal durumlardaki bazı yasakları ihlâl etme imkânını verse de bunların arasında başkasının canına kastetmek kesinlikle yoktur. Bir arada yaşama zarureti mutlak hürriyete imkân vermez. Toplumsal hayatta herkes kural olarak kendi hukuk alanında kalmak ve başkasının hâkimiyet alanına tecavüz etmemek gibi temel bir yükümlülük altındadır. İhlâller genellikle hakların kesiştiği yerlerde vuku bulur ve meşruiyet sorununu gündeme getirir.

Hak süjesi olan kişiyi özerk bir varlık olarak gören hukuk düzeni, bu özerkliğini sadece eşitler arası ilişkilerde yaşanabilecek tehlikelere karşı değil aynı zamanda güçlü olan devlete karşı da koruyup güvence altına almak durumundadır. Nitekim demokratik ülkeler temel hakları ve özgürlükleri bu maksatla kurucu yasalarına dercedip güvence altına alırlar. Fakat hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması bazı yasakların kabul edilmesini de zorunlu kılar. Yasakların başında kamu düzenine aykırılık gelir. Zira kamu düzeninin korunması hukukun temel işlevidir. Dolayısıyla hukuk bunu ihlâl eden fiillerin faillerine medenî veya cezaî yaptırımlar uygular. Burada işaret etmek gerekir ki, kamu düzeni sadece vatandaşlar tarafından ihlâl edilmez. Çoğu kez devlet (idare) tarafından kusurlu veya kusursuz olarak ihlâl edilir (Gezi

Olayları¹¹ – Roboski/Uludere¹² – Cerattepe – Denetimsizlik nedeniyle de Soma¹³) ki bu hal daha tehlikelidir.

Sosyolojik Meşruiyet. Din, mezhep, siyasî sistem, rejim, ideoloji gibi sosyal yapıların meşruiyet temelini bunlara karşı beslenen inanç ve duyulan güven teşkil eder. Sosyal yapıyı biçimlendiren değerler toplamı içinde hukuk da vardır. Belirtilen anlamda bir yapı veya kurum fonksiyonunu yitirdiği ya da geniş kesimler böyle olduğuna inandığı yahut inandırıldığı takdirde varlık sebebini, yani meşruiyet zeminini yitirir. Doğru ve tutarlı olduğuna dair güçlü bir kanaat ve inanç yeniden oluşmadıkça meşruiyet krizi aşılamaz. Meşruiyet kazanımı da yitimi de belli bir sürece göre işler. Meşruiyet yitimi ferdi düzeyde kalabileceği gibi geniş kesimlere de yayılabilir. Herhangi bir sosyal yapı kendisine yönelik yaygınlık kazanan güvensizlik karşısında varlığını sürdüremez.

Meşruiyetini yitiren bir kurum otoritesini de yitirir. Fakat bazı durumlarda otoriteyi sürdürmek için meşrulaştırma çabasına girilir. Bu süreçte siyasî itaati normal bir durum haline getirmek için topluma ideoloji zerketme (*Milli İrade – Yedi Düvel – Devletin bölünmez Bütünlüğü – Ya Sev Ya Terket vb. söylemler*) yoluna gidilir. İktidarda kalmakta direnen yönetim bunun için türlü yollar dener. Modern dünyada medya bu amaç için en güçlü silâh olduğundan iktidar–medya–ekonomi ilişkisi etik tartışmaların merkezinde yer alır. Bu durumda, güçlü iktidarın temsilcisinin zaafa uğraması veya son bulması halinde toplumda kargaşa veya bireysel veya kurumsal bir mütegalibenin eski iktidar fenomeninin yerini alması kaçınılmazdır.¹⁴ Nitekim ihtilallerden sonra kimi monarkların veya monarklardan sonra ihtilallerin yer değiştirmesi bundandır.

Dinin referans alındığı bir toplumda meşruiyetin ölçüsü söz konusu dinin kutsal metinleri, bir mezhebin esas alındığı bir çevrede meşruiyetin ölçüsü o mezhebin dogmaları, bir ideolojinin

---

¹¹ MAZLUMDER, *Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu*, <https://istanbul.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/taksim-gezi-parki-olaylari-raporu/1094>

¹² MAZLUMDER, *Şırnak İli Uludere İlçesi, Roboski Köyü Olayları İnceleme ve Araştırma Raporu*, <https://mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-sirnak-ili-uludere-ilcesi-roboski-k/1159>

¹³ MAZLUMDER, *SOMA Maden Faciasında İnceleme ve Gözlem Raporu*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/raporlar/326.pdf>

Ayrıca Bkz:

Suat AL, *Müslümanların Çıldırta Sessizliği*,

<http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/283.pdf>

¹⁴ Bilal AYBAKAN - İbrahim Kâfi DÖNMEZ. (DİB. İSAM, İslam Ansiklopedisi “Meşru” kavramı <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=290380>

hâkim olduğu bir ortamda meşruiyetin ölçüsü o ideolojinin ilkeleridir.¹⁵ Güçlü, karizmatik kişiliklerin referans alındığı toplumlarda da meşruiyetin ölçüsü ne din ne mezhep, aksine liderin topluma sunduğu kavramsal (milli irade, devletin bölünmez bütünlüğü ya sev ya terket vb.) yönelimlerdir. (Burada kayıtsız şartsız Reisçilik'i¹⁶ tartışmak yerinde olacaktır.)

Evrensel meşruiyet ilkelerinden söz etmenin mümkün olup olmadığı sorusu ise her platformda canlılığını korumaktadır. Meşruiyeti kendinden menkul anlayışlarda, evrenselliğin zaten yeri yoktur. Zira bu tip yapılarda ve toplumlarda içe kapanıklık, mutlak yerellik, yerlilik söz konusudur.

Evrensellekle ilgili herhangi bir bilgi ve donanım olmadığı gibi, olmasını istemek bile hayaldir. Hak – adalet – özgürlük kavramlarının mutlak güç sahibi tarafından anlamlarının belirleneceği inancı olmayan kişi ve toplumların, ortak değer olarak insanlığın oluşumundan bu yana taşınan değerleri içselleştirmesi imkânsızdır. En azından görüntü bu yöndedir. Bu konuda kutsal yaşam hakkına¹⁷ ve savunma¹⁸ hakkına ilişkin anlayış ve uygulamalar örnek verilebilir.

İslâmî Literatürde Meşruiyet; İslâm âlimleri, geniş anlamıyla meşruiyet kavramını dinin ana kaynaklarına ve bunların atıfta bulunduğu veya geçerli saydığı tâli kaynaklara uygunluk olarak anlamışlar ve her bir dinî-hukukî düzenlemenin delillerini meşruiyetin göstergesi saymışlardır.

Meselâ Karâfi, Şerî hükümlerin dayanağını oluşturan delilleri “*edilletü meşrûyyeti*”-*l-ahkâm*” diye adlandırır (el-Furûk, I, 128-129)¹⁹. Yine hemen bütün fikhî izahlarda herhangi bir dinî-hukukî düzenlemeden söz edilirken, “*Bunun meşruiyeti kitapla sabittir*” şeklinde bir ifade kalıbı kullanılır.²⁰

Nitekim Kalem suresinde haddi aşanlara sorulan soru, meşruiyetin kaynağını göstermektedir: (Size ne oluyor, nasıl hüküm veriyorsunuz? Yoksa size ait bir kitabınız var da (bu batıl hükümleri) ondan mı okuyorsunuz? Onda, "Seçip beğendiğiniz her şey mutlaka

¹⁵ MEŞRÛ - Bilal AYBAKAN - İbrahim Kâfi DÖNMEZ, a.g.m.

¹⁶ Mehmet METİNER, *Reisçilik Tasfiye Edilmelidir*, 17 Ağustos 2017.
<https://www.star.com.tr/yazar/reisciler-tasfiye-edilmeli-yazi-1246750/>

Mehmet METİNER, *Ak Parti, Kırmızı Çizgiler Reisçilik*, 17 Ağustos 2021.

<https://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmet-metiner/ak-parti-kirmizi-cizgiler-reiscilik-2059345>

¹⁷ Adalet Canlı AKBAŞ, *Bağımlılıklar Kapsamında Yaşam Hakkının Dokunulmazlığı*,
<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/alintilar/187.pdf>

¹⁸ Yasin DIVRAK – Ahmet Hasan KILIÇ, *SAVUNMA HAKKI*,
<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/baro2002/kitap/479.pdf>

¹⁹ Şükrü ÖZEN, *el-FURÛK*, الفرق <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-furuk>

²⁰ MEŞRÛ - Bilal AYBAKAN-İbrahim Kâfi DÖNMEZ, a.g.m

sizindir" (diye mi yazılı? Yahut bizden, her ne hükmederseniz mutlaka öyle olacağına dair Kıyamete kadar sürecek kesin sözler mi aldınız? Sor onlara: "Onların hangisi bu (iddianın doğruluğu)na kefildir?)

Hakkında özel dinî bildirim bulunmayan konularda ise ana kaynaklarda kendisine vurgulu atıflar yapılmış olan insan aklı, muhakemesi ve tecrübesinin, toplumsal eğilim ve ihtiyaçları yansıtan örf ve âdetlerin meşruiyet ölçütü olarak önemli bir işlev üstlenmesi İslâm âlimleri arasında genel kabul gören bir husustur.

KAYNAKLAR

- Adalet Canlı AKBAŞ, *Bağımlılıklar Kapsamında Yaşam Hakkının Dokunulmazlığı*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/187.pdf>
- Bilal AYBAKAN - İbrahim Kâfi DÖNMEZ. (DİB. İSAM, İslam Ansiklopedisi "Meşru" kavramı <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=290380>
- Ferit DEVELLİOĞLU, *OSMANLICA-TÜRKÇE ANSİKLOPEDİK LUGAT*, Ankara Aydın Kitabevi.
- Hayrettin KARAMAN, *Hırsızlık Cezası*, <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0133.htm>
- MAZLUMDER, *Şırnak İli Uludere İlçesi, Roboski Köyü Olayları İnceleme ve Araştırma Raporu*, <https://mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-sirnak-ili-uludere-ilcesi-roboski-k/1159>
- MAZLUMDER, *SOMA Maden Faciası İnceleme ve Gözlem Raporu*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/raporlar/326.pdf>
- Muharrem BALCI, *Hak-Adalet-Özgürlük-Meşruiyet Kavramsal Analiz*, <https://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/3.pdf>
- Muharrem BALCI, *Sivilleşme*, <http://www.muhamrembalci.com/yayinlar/tebligler/1.pdf>
- Muharrem BALCI, *HUKUKUN YAYGINLAŞTIRILMASINA NOTLAR-1*; Adalet Yayınevi, Ankara: Nisan 2022)
- MAZLUMDER, *Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu*, <https://istanbul.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/taksim-gezi-parki-olaylari-raporu/1094>
- Mehmet METİNER, *Reisçilik Tasfiye Edilmelidir, 17 Ağustos 2017*. <https://www.star.com.tr/yazar/reisciler-tasfiye-edilmeli-yazi-1246750/>
- Mehmet METİNER, *Ak Parti, Kırmızı Çizgiler Reisçilik, 17 Ağustos 2021*. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/mehmet-metiner/ak-parti-kirmizi-cizgiler-reiscilik-2059345>
- Suat AL, *Müslümanların Çıldıratan Sessizliği*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/283.pdf>
- Yasin DIVRAK – Ahmet Hasan KILIÇ, *SAVUNMA HAKKI*, <http://www.muhamrembalci.com/hukukdunyasi/baro2002/kitap/479.pdf>

Yalçın AKDOĞAN, Başbakan Müşaviri. Yerel Siyaset Sempozyumu, “Yerel Siyaset – Kavramlar”. Okutan Yayıncılık, Ocak 2008.

https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31390455/ysiyaset.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1514967689&Signature=UbTv%2F94rog%2Fu5MK9gUa%2BjzvY%2FF8%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3Dyerel_siyaset.pdf#page=9 (Erişim. 3.1.2018)

Şükrü ÖZEN, *el-FURŪK*, الفروق <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-furuk>

İtalya’da karar: Aç olan hırsızlık yaparsa suç değil.

http://www.yeniasya.com.tr/dunya/italya-da-karar-ac-olan-hirsizlik-yaparsa-suc-degil_395729

Topçu Kışlası AVM ve rezidans oluyor! Başbakan Erdoğan, Taksim’deki Topçu Kışlası’nın AVM ve Rezidans Olacağını açıkladı. <http://www.gazetevatan.com/topcu-kislasi-avm-ve-rezidans-oluyor--534125-gundem/>